

061650

Самапомач Satomach

Беларускі папулярна-гаспадарскі часопіс

Год VII.

Вільня, Студзень 1938 г.

№ 1 (75).

8-мі-бачынны далатае
пацём укладаць у наступным
нумары

Аб чым піша «Самапомач»:

1. У новы год! 2
2. Жывёлагадоўля ці польная гаспадарка? 3
3. Argentyna 3
4. Яшчур 5
5. Аб добрых гусях 6
6. Нястраўнасьць цялят 7
7. Прыкопка дзічкаў на зіму і па-
садка іх вясной у пітомніку 7
8. Права бедных 9
9. Гаспадарская хроніка 10
10. Цэны ў Вільні 11
11. У справе недаручаньня „Сама-
помачы“ 12
12. Як будаваць хату (ўкладка), ч. 1 1

Рэдакцыя і адміністрацыя: Вільня (Wilno), Завальная вул. 1.

241228

У НОВЫ ГОД!

Уходзім у новы календарны год працы. Зьмяняецца час, зьмяняюцца вымогі і заданьні. Бяз зьмены астаюцца абавязкі.

Нашы чытачы з папярэдніх гадоў лёгка заўважаць розьніцу ў выглядзе самага часапісу. Ёсьць зьмены і ў зьмесьце. У гэтым годзе „Самапомач“ павялічана ў сваім абьёме: замест 8 бачын мае бачын 16, але затое з двутыднёвіка становіцца яна мясячнікам. Што да зьместу, дык пакідаем дагэтуляшнія аддзелы земляробскай тэхнікі, зямельнай (аграрнай) палітыкі і гаспадарскай хронікі, выпускаем аддзел хронікі палітычнай і аддзелы з жыцця беларускага і жыцця нашых найбліжэйшых суседзяў. Ператасоўку гэту робім з дзвюх прычын: каб мець больш месца для спраў чыста-гаспадарчых і каб не падаваць „навінаў“, якія за месяц часу сапраўднымі навінамі ўжо быць перасталі. Урэшце, пачынаючы з гэтага нумару часапісу друкуем дадатак, які сам сабою, можа быць вельмі цэннаю кніжкаю, каторую акуратныя нашы падпішчыкі будуць мець зусім за дарма.

Усе гэтыя зьмены, спадзяёмся, чытачы нашы спаткаюць ахвотна, з выняткам зьмены аднае, — што часапіс наш з двутыднёвіка становіцца мясячнікам. Шкадуем гэтага і мы, але сягоньня другога выхаду няма. Ня маючы іншых крыніц існаваньня, як толькі падпіска, на штосьці большае пазволіць сабе ня можам. Пры гэтай аказіі шчыра дзякуем усім нашым дагэтуляшнім падпішчыкам і супрацоўнікам за іхняе зразуменьне патрэбаў ча-

сапісу і на будучыню просім таго самага.

Не бяз горычы аднак тут-жа мусім успомніца і аб тых, хто у мін. годзе сваіх абавязкаў перад часапісам, паміма прыпамінаваньняў, чамусьці ня толькі ня выканалі, але ў гэтым кірунку нават ня выказалі свае добрае волі. Чакалі мы на іх цярпліва, але ў самым хуткім часе змушаны будзем з імі разстацца, хоць гэтага і вельмі шкадуем.

Асобнай урэшце перашкодай нашае працы ёсьць справа недаручаньня часапісу падпішчыкам на вёсцы. Аб гэтай справе чытачы знойдуць у сяньняшнім нумары часапісу асобны аддзел, куды кожнага зацікаўленага і адсылаем. Тут-жа толькі сыцьвярджаем, што ні рэдакцыя, ні адміністрацыя часапісу ў гэтым не вінаватыя.

З гэтымі думкамі і намерамі ўваходзім у новы год працы. Ня снуём ружовых надзеяў, але не паддаёмся і зьняверы. Працуючы над падняцьцем гаспадарчага дабрабыту нашага беларускага сялянства, не адступаем ад засады, што трывалы дабрабыт ня можна пабудаваць ані наказами, ані падмогамі. Адзіны, годны чалавека, спосаб здабываньня дабрабыту, гэта **самапомач**: не патрабуем помачы з-боку, але хай нам будзе можна жыць і арганізавацца так, як гэта ўважаем для сябе за добрае і адпаведнае.

Але сам толькі дабрабыт для дабрабыту мэтай быць не павінен: уважаем яго толькі як варунак, без каторага чалавек ня зможа разьвіцца ў поўнавартасную адзінку. Мэтай нашай ёсьць сьведамы сваіх абавязкаў і правоў чалавек.

Жывёлагадоўля ці польная гаспадарка?

Калі ў 1928 г. пачынаўся гаспадарскі крызіс, з усіх бакоў чуваць было галасы: не аплачваемца польная гаспадарка, пераходзьце да жывёлагадоўлі. Мінула ня цэлых 10 гадоў і што-ж бачым? Карыстаючыся з аблічэньняў Галоўнага Статыстычнага Бюра — ў абыйме ўсяе Польшчы як гаспадарства, разгледзім, як укладаліся цэны на аснаўныя прадукты за апошнія два гады: 1937 і 1936 (у дужках). І так: за 100 клг. бульбы ў паказаным вышэй часе плацілі: у 1937 г. — 4 зл. (у 1936 г. — 3 зл. 13 гр.), жыта — 22.09 (13.48), ячменю на пансак — 20.41 (13.88), аўса — 20.45 (13.20), сена мурожнага — 7.50 (4.45), салому — 6.00 (2.62). Гэта знача, што ў параўнаньні з 1936 годам, у 1937 г. падняліся цэны: на бульбу — на 27.8 прац., на жыта — на 71.3 прац., на ячмень — на 47 прац., на авёс — на 54.9 прац., на сена — 68.5 прац., на салому — на 129 прац. У сярэднім можна рахаваць, што прадукты польнай гаспадаркі ў паказаным вышэй часе падняліся на 50 працэнтаў (напалову).

Натуральна, гэта абніжыла даходнасьць жывёлагадоўлі, бо цэны на прадукты жывёлагадоўлі адпаведна не падняліся. На цэнтральным рынку Польшчы пад канец мін. году за 100 клг. жыв. вагі валоў 1 сорту плацілі ў сярэднім 88 зл., а ў 1936 г. — 75 зл. У працэнтах гэта падвышка раўняецца 17.3 прац., ці йнакш у тры разы менш, як цана пашы (якая паднялася на 50 прац.). За сьвіні 1-га сорту пад канец леташняга году там жа плацілі за 100 клг. у сярэднім 118 зл., а ў 1936 г. — 100 зл.; тут цана паднялася роўна на 18 прац., ці таксама блізу ў тры разы менш, чым за пашу.

Або йшчэ адзін доказ: агулам рахуюць, што для атрымання 100 клг. жывой вагі кормнае сьвіні трэба даць пашы на вартасьць 400 клг. жыта. У 1936 г. гэтыя 400 клг. жыта каштавалі 53 зл. 92 гр., а ў 1937 г. — 88 зл. 36 гр. Параўняўшы гэту вартасьць жыта з вартасьцю 100 клг. прыросту жыв. вагі, атрымваем, што ў 1936 г. гаспадар-земляроб на пашу мусіў выдаць 53.9 прац., а ў 1937 г. ўжо 74.8 прац. тэй цэны,

ARGIENTYNA.

Argientyna heta dalokaja zamorskaja kraina ў Paŭdzionnaj Amerycy. Pamiž šmat asobnymi haspadarstvami ў hetaj čaści Ameryki Argientyna jošč haspadarstvam najboľšym. U sučasnych hranicach isnuje jana tolki ad 1888 h. Prad tym razam z susiednimi Bolivijaj, Urugvajem i Paragvajem, zaležała Argientyna ad Hišpanii. Jak pamiatka hetaj zaležnaści astaŭsia ў Argientynie da siahońnia, a chiba i na zaŭsiady hišpanski jazyk.

Abšar Argientyny siahońnia raŭniajeca 2.900.000 kv. klm., h. znača šešč raz hetulki, kolki zajmae Niamieččyna*) Na hetym abšary žyvie ŭsiaho 12.164.000 ludziej, siarod jakich tolki 30.000 miascovych Indyjanaŭ. Z ahulnaha abšaru tolki 8,3 prac. ci kala 240.000 kv. klm. zajma-

*) I blizu 9 raz hetulki kolki zajmae etnagrafičnaja Bielaruś. — r e d.

juć vornija pali, bolš 1 miljona kv. klm. (34,5 prac.) znachodzicca pad lesam, pieravažna pieršabytnymi puščami, 1.360.000 (46,9 prac.) kv. klm. — pad ściapovymi pašbiščami (preryi) i 300.000 kv. klm. (10 prac.) pad niaŭžytkami.

Z abšaraŭ zaniatych vornymi palami ў 1934 h. pad pšanicaŭ było 64.506 kv. klm. pad kukuruzaj 37.739 kv. klm., pad lonam na siamieńnie 16.640 kv. klm. Kultury inšych raślinaŭ, jak cukrovaha tryśniku, vinahradu i bavoŭny zajmajuć tolki niaznačnyja abšary i praznačany da spažyćcia na miescy, tady jak raśliny pierš nazvanyja praznačany nasampierš na vyvaz.

Ab značeńni ziemlarobskaj pradukcyi ў Argientynie śviedčyc jejnaje ŭčaćcie ў pradukcyi suśvietnaj. U 1934 h. ў Argientynie było vyrablена 6,5 mil. tonnaŭ pšanicy, 5,9 mil. tonnaŭ kukuryzy, 3,9 mil. tonnaŭ lannoŭ siamieńnia. U hetym-ža časie (1934 h.) u Argientynie było 32,2 mil. štuk skaciny, 9,9 mil. štuk koniaŭ i 44,4 mil. štuk aviec.

якую ён мог атрымаць за выкармленую сьвіню.

Усяго гэтага хіба даволі, каб сьцьвердзіць, што варункі аплатнасьці жывёлагадоўлі на мяса пагоршыліся. Але на гэтым яшчэ не канец.

Тое-ж самае Статыстычнае Бюро абраховала, што ў 1936 г. селянін сам беспасярэдна за 100 клг. ж.в. атрымоўваў ня 100 зл. а толькі 76 зл., ці на 24 прац. менш. Адыймаючы гэты самы працэнт ад цаны ў 1937 г., атрымаем ня 118 зл., а толькі 89 зл. 68 гр. Калі прыняць цяпер пад увагу вышэй аблічаны кошт уласны выпрадукаваньня 100 клг. ж. в. (у 1936 г. — 53 зл. 92 гр., а ў 1937 г. — 88 зл. 36 гр.), дык габачым, што земляроб прадаючы гэтыя 100 клг. ж.в. меў для сябе ў 1936 г. 22 зл. 10 гр., а ў 1937 г. толькі 1 зл. 32 гр. Гэта знача сягоньня на рынку такія цэны, што земляроб, прадаючы выкармленую сьвіню, ледзь-ледзь толькі варочае вартасьць самае пашы, а праца і дбайлівасьць ідзе за дарма.

Усё гэта разам узятае не аднаму можа падкажа думку: калі жывёлагадоўля не аплачваецца, дык пакінуць яе і ўсе сілы ськіраваць на гаспадарку польную. Гэткая думка аднак была-б гатовым няшчасьцем. Земляробства мае

тую свомасьць, што ў ім ня можна нічога выкідаць ці неабдуманна заводзіць штосьці новае. Працівіцца гэтаму сама натура земляробства: раз што ніхто ня можа заручыць, што бліжэйшае ўжо заўтра не пераверне адносінаў на рынку ў кірунку адваротным. А далей, сама прадукцыя польная без жывёлагадоўлі ёсьць проста немагчымай, — хоць-бы з увагі на неабходнасьць хлёўнага гною, без каторага найлепшае поле раней ці пазьней, а напэўна спустошыцца.

Гэта маючы на ўвесе, трэба зрабіць выснавак наступны: трэба зорка сачыць за ўзаемаадносінамі рыначных цэнаў на прадукты расьлінныя і жывёлагадоўлі, але ніколі ня можна ўсю гаспадарку настаўляць аднабока. Тут мусіць быць заўсяды правіла: што на адным страціш, тое на другім знойдзеш.

Гаспадар.

ЧЫТАЧЫ І ПАДПІШЧЫКІ!

Памажэце нам зьбіраць новых чытачоў! Гадавая падпіска за 1 экзэмпляр з перасылкай — 3 зл., за 5 экзэмпляраў — 10 зл., а 10 экз. — 15 зл. Грошы прысылайце так, як паказана на апошняй бачыне чачанісу ўнізе.

Sposab haspadarki ў Argientynie dadavoli pieršabytny. Datyča heta naŭpierad haspadarki ў lasoch. Uziemlarobstvie pieravažajuć mahnickija abšarniki (latyfundysty), jakija staranna pilnujuć svaich upłyvaŭ i dvaroŭ (latyfundyjaŭ) prad naplyvam ludziej pryjezdnych. Hetym tlu-mačacca i siahoŭniašnija ahraničeŭni pry ŭpuskaŭni ў Argientynu amihrantaŭ. Niezvažajučy na heta adnak, kali jšče ў 1895 h. ŭsiaho biełaskuraha nasielnictva ў Argientynie było 4 mil, dyk siahoŭnia ličba heta, hałoŭnym čynam dziakujučy imigracyi (pryjezdu), uzrasła bolš jak utry razy. I hetym pryjezdnyh ludziom, ichniaj enerhii Argientyna zabaviazana za svoj dabrabyt.

Jak nia roŭna raźmieščana nasielnictva ў Argientynie, chaj šviedčač hetyja voš ličby: u 1937 h. u samym centry stalicy Argientyny, u Buenos-Aires, było 2.3 miljona, a na pradmieščiach 600.000 čaławiek nasielnictva, u inšych haradoch kraju 5.9 mil. Na reštu kraju (na wiosku)—ŭla-

ścivaje žarało dabrabytu Argientyny—prypadała tolki 3.8 mil. nasielnictva. Jašče radziej żyvuć Indyjanie — ŭlaścivija haspadary kraju — 1 čaławiek na 2 kv. klm. abšaru.

Hrošy Argientyny nazvvajucca peso. Adzin peso maje ў sabie 100 centavos i varty hetulki, kolki dolar Paŭn.-Amer. Štataŭ (5 zł. 25 hr.). Akramia taŭo jošč jašče ў abarocie załataja maneta, jakaja nazvvajucca „Argentino“, vartašč jakoj raŭniajecc a vartašci 5-cioch pesos ci 1 anhlickaha funta (Ł). Vartašč argientyn-skich hrošaŭ u 1933 hodzie była samavolna abnižana, kab mahčy pradavać zahranicaj krajovaje zboža i vyraby miasnyja, jakija da taŭo času ŭsiudy vielmi značna patanieli.

Tak vialikaje značeŭnie ziemlarobskaje pradukcyi Argientyny mahčyma nia tolki dziakujučy pryrodnym bahaćciam krainy, ale i ahramadnamu ŭkladu ў heta ziemlarobstva zahranicnych kapitalaŭ (da

Яшчур.

Яшчур ці йнакш ведамы йшчэ сягоння як прышчыца (афты) гэта небяспечная заразная хвароба, на якую западае ня толькі скаціна, але так-жа авечкі, козы, сьвіні і нават чалавек. Коням гэта хвароба не пагражае. Выбухі гэтай хваробы ў пэўных гадох бываюць наглыя і вельмі сільныя. пасля на колькі год прападаюць і зьяўляюцца ўзноў. З Нямецчыны надходзяць весткі, што хвароба гэта перасоўваецца ступянёва з захаду на ўсход (у кірунку Польшчы). Ёсць, знача, небяспека, што хвароба гэта можа дастацца і да нас, тымбольш што як падалі апошнія паведамленьні, у надгранічнай паласе Польшчы з Нямецчынай (у Пазнаншчыне) выпадкі яшчура ўжо былі занатаваныя. З гэтае прычыны земляроб павінен пазнаць як гэта хвароба выглядае і як ад яе берацца. Найчасцей западае на яшчур скаціна і яе перад усім трэба прад яшчурам сьцерагчы.

Тэмпература падымаецца да 40°C і вышэй, скаціна перастае есці, згубы яе цяжэ цягучая сьліна. На сьлізістай павалоцы паднябеньня і языка творацца вадыры (пухіры), якія лопаюць, па-

кідаючы па сабе балючыя ранкі. Сьліна ападаючы з зубоў на ногі, пераносіць заразкі на чуткую скуру паміж капытоў, дзе таксама творацца вадыры і раны. Скаціна ад гэтага ня можа хадзіць, храмае. Дойнасьць хутка ападае (зьмяншаецца), цельныя каровы ськідаюць. Калі ранкі забрудзяцца, дык можа настаяць агульнае затруцьцё крыві і — сьмерць. Цяляты кормленыя сырым малаком ад хворых кароў хутка здыхаюць ад затруцьця страватраўчага апарату. Гэткім малаком можа заразіцца і чалавек. Таму калі ў гаспадарскім хляве заразіцца на яшчур хоць адна штука, дык ні ў якім выпадку ня можна ад кароў з гэтага хлява піць малака сырога, а толькі перагатаванае.

Скаціна заражаецца нявыкрытым дагэтуль заразкам, які на сьлізістую павалоку дастаецца з пашы, вады, а нават з пылу. Знача, калі хворая скаціна праройдзе публічную дарогу і ськіне крыву свае затручанае сьліны, а пасля гэтай самай дарогай праройдзе скаціна здаровая, дык блізу напэўна заразіцца. Гэту-ж заразу прыносяць на нагах у хлёў вандроўныя купцы скаціны і наагул людзі чужыя. Поўна ўрэшце заразы яшчура і на кірмашох, калі там ніхто ня думае аб спосабах абароны прад хваробай.

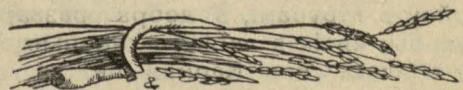
600 mil. anhl. funtaў і 800 milj. dolaraў) Adnak апоšnim časam, pačynajučy ad 1928 h., vyvaz ziemlarobskich praduktaў z Argientyny, a tym samym i sama pradukcyja pačala silna abnižacca. Ustrymała krychu hetu abnižku ўspomnienaja ўžo abnižka vartaści argientynskich hrošaў. Akramia taho sarhanizavana bylo adumyslovaje Biuro rehulacyi cenaў zboža („Junta Reguladora de Granos“, jakoje zapeŭniała ziemlarobam napierad ustanovlenuju canu za pradukty ziemi. haspadarki. Hetyja ceny ad kanca 1935 vynosiać za 100 klhr. pšanicy 10 pesos, kukuryzu 4.40 pesos, (=4 pesos 40 centavos), lannoja siamieŭnia 11.50, lepšaha 14 pesos.

Vialikim tak-ža ўdaram dla haspadarki Argientyny była ўмова Anhlii z svaimi dominijami (kolonijami) ў Ottavie (Kanada), dzie jana zabaviazalaasia ziemlarobskija pradukty kuplanyja dahetul u Argientynie, kuplać u hetych-ža svaich kolonijaj. Ad hetaha času pačynaje Argientyna viaści asobnyja dahavory („Rocca-pact“)

spachatku z Anhlijaj, a pašla z Belhijaj, Holandyjaj, Švajcaryjaj, Niamieččynaj, Francyjaj i Italijaj i na padstavie hetych užo dahavoraў nia tolki pradavać zahranicu svaje pradukty, ale i z-zahranicy ўpuskać da siabie pryjezdnych ludziej. A što heťa ahraničeŭnie ўjezdu ludziej u Argientynu sapraŭdy značnaje, vidać choć-by z taho, što kali ў mižčasie ad 1923 da 1929 h. pryjaždžala ў hod ad 69 da 154 tys. čaławiek, dyk ad 1933 da 1936 razam pryjechała ўsiaho tolki 35 tys. asob. Aposnim-ža časam hety pryjezd źmienšyŭsia jašče bolš, bo hałoŭnyja dastaŭščyki emihracyi ў Argientynu Italija i Hišpanija zaniatyja ciapier vojnamy.

„Życie Rolnicze“.

Dr. Avin.

Ясна з гэтага, што каб абараніць скаціну ад гэтай небяспечнай заразы, трэба сьцерагчы сваю скаціну ад спатыканьня з скацінаю чужой, асабліва хворай, не пазваляць чужым асобам заходзіцца ў хлеў, дбаць аб чыстату. Калі-ж міма ўсяго гэтага хоць адна штука захварэе на яшчур, дык аб гэтым трэба зараз-жа паведаміць вэтэрынарныя ўлады (праз гміну ці паліцыю) і пасьля зняцца лячэньнем.

Спосаб лячэньня скаціны ад яшчур выглядае на пачатак дзіўна. Бо й як жа! — Чыстай (канешна *чыстай*) тканінай абціраюцца зубы хворай скаціны і пасьля гэтай-жа тканінай націраюцца дзясны і наагул рот тых штук скаціны, якія яшчэ здаровыя. Інакш кажучы сумысьля заражаецца ўся скаціна яшчэ дагэтуль здаровая. Небясьпекі тут няма, бо калі ў хляве захварэла адна штука скаціны, дык напэўна захварэюць і ўсе іншыя, адны хутчэй, іншыя пазьней, а хвароба ў хляве ад гэтага будзе толькі трываць даўжэй. Заражаючы-ж сумысьля ўсю скаціну дасягаем мімаволі таго, што хвароба трывае карцей. Акрамя таго было сьцьверджана, што скаціна заражаная яшчурам дабравольна хварэе значна лягчэй, чымся калі-б яна заразілася прыпадкова.

Само лячэньне выглядае гэтак: зубы і наагул рот хворай скаціны прамываць раствором піоктаніны (1 гр. піоктаніны на літр пераваранай вады), уліваючы гэты раствор у зубы пры помачы гумовай ігрушкі (шпрыц); капыты, у тым месцы дзе яны раздвойваюцца, прамыць найперш вадой крэолінавай, а пасьля тым-жа раствором піоктаніны, а раны на нагах засыпаць парашком, прыгатаваным з роўных частак таніны і крахмалу, і абвязаць тканіной. Калі хвароба перанеслася на вым'я, дык трэба яго намазваць мешанінай гліцэрыны (10 частак) і ёдыны (1 частка).

Хворую жывёлу трэба пакінуць у супакою, не вывадзіць яе паза гаспадарскі панадворак і агарод, найлепш трымаць у хляве, паіць з цабэрка, даць удольваць сухой падсыцілка з мяккай саломы. Зусім не даваць сухой пашы (сечкі, атрубоў, макухаў), а толькі пашу зялёную, пойлу з атрубамаі, з добра разваранай бульбы, клеік з ляннога сямёння, крыху мяккага сена. Карміць не да сыта, лепш скупа, не даваць пашаў концэн-

Аб добрых гусях.

Тут хачу пагутарыць аб гадоўлі гусей. Лягчэй іх гадаваць, як курэй. Гусі здавальваюцца найскрамнейшым прымяшчэньнем, вымагаюць толькі чыстаты і непераборлівыя ў пашы. Таму ў галіне гадоўлі гусей найпершым заданьнем ёсьць паправа расы. Усе хіба згодзяцца з тым, што нашы звычайныя гусі малыя, і таму цана і попыт на іх невялікія. Але блага робяць і тыя, хто ўзяліся за „паправу“ саматужна, заводзячы гарбаносных „лебядзяў“, якія, праўда, ростам вялікія, зносяць шмат яец, але даюць горшае мяса і цвёрдае пер'е; а акрамя таго гарбаты нос гэтых гусей не заахвочвае няпрывыкшую публіку.

Дзеля ўсяго гэтага спынюся тут над расаю, якую варта пашырыць за ейныя высакавартасныя прыметы. Гэткая расай ёсьць раса гусей паморскіх. Гэта вялікія гусі, важаць да 8 клгр., даюць шмат вельмі добрага мяса, пер'я й пуху. Непераборлівы яны на пашу і таму зьяўляюцца першаключным матар'ялам для вывазу заганіцу: яны хоць самі вялікія, невялікую маюць шыю і малую галаву, на што экспартэры звачваюць асаблівую ўвагу, выбіраючы гэтых якраз гусей замест вялікіх „эмдэнскіх“.

Зразумела, што каб мець аднародны расавы матар'ял на вываз, найлепш мець расавых гусю й гусака. Але й крыжаваньне паморскіх гусей з нашымі звычайнымі, як паказвае практыка, дае вельмі добры матар'ял асабліва на пер'е (ад гусей белых). Найпрасьцей бы было выпісаць яйкі ад паморскіх гусей ды з іх чакаць прыплоду і напавы. Але практыка паказала, што гусіныя яйкі цяжка даюцца перавозіць (цяжэй як курыныя) і таму, хоць гэта даражэй абыходзіцца, то ўсё-ж лепш выпісаць ня яйкі, а самую гусь. Гэткая племенная гусь можа каштаваць каля 6 зл. за штуку і кошты перасылкі

„Сісл. Госп.“

Б. Гарадынскі.

траваных, якія кепска ўплываюць на сэрца, ад чаго жывёла гіне.

Апрача таго проціў яшчур аўжаецца йшчэ шчапёнка, якую можа ставіць лекар-вэтэрынар, да каторага так-жа трэба зьвяртацца ў выпадку якіх-небудзь камплікацыяў хваробы. Паз.

Нястраўнасьць цялят.

Узімку народжанае цялё звычайна бывае найздравейшае і найсільнейшае і такое перад усім трэба прызначыць на плем. У гэту пару земляроб бадай найбольш мае часу, таму павінен больш пасьвячаць старанняў цялятам і асабліва старацца, каб цяляты не марнаваліся ў зімавую пару. Нажаль, на гэта звараचाюць людзі мала ўвагі, і дзеля гэтага вялікі працэнт зімавых цялят марнуецца. Арганізм малога цяляці ёсьць кволы, лёгка паддаецца розным хваробам, а сярод такіх хвароб даволі небяспечнай ёсьць развальненне ці нястраўнасьць.

Істота гэтай хваробы ў тым, што ў 2—4 дні па нараджэньні цялё становіцца сумным, перастае піць малако, дастае нястраўнасьці, кал ягоны становіцца белаватым і вадзяністым. Па даўшых колькі днях цялё худзее, спадае з ног, стала ляжыць і ўрэшце здыхае. Часта нават у вялікіх гаспадарках, калі нічога ня робіцца дзеля абароны, не астаецца жывым аніводнае цялё. Сяляне вінавацяць у гэтым блэгі корм. Але ўжо хоць-бы тое, што здыхаюць усе цяляты і што здараецца гэта ня што год, а толькі ў пэўных гадох, ёсьць найлепшым доказам, што вінавата тут ня паша, але што ў хляве загнезьдзілася разная хвароба, іменна нястраўнасьць.

Заразіцца можа цялё йшчэ ў лоне маткі, калі бактэрыі знаходзяцца ў крыві каровы. Але цялё можа захварэць і пасля нараджэньня. Дзеля таго што бактэрыі знаходзяцца ў гнаі, дык калі пупавіна нованароджанага цяляці даткнецца да гэткага гною, то напэўна заразіцца. Бактэрыі могуць знаходзіцца на кароў'ім вым'і і таму цялё можа заразіцца і праз малако пры ссаньні ці кармленьні з рукі.

Калі гэтка хвароба ў хляве ўжо ёсьць, дык прад ацяленьнем каровы трэба задзейнічаць і вым'я абмыць 3 прац. раствором крэоліны; пупавіну цяляці зараз па нараджэньні трэба абмыць крэолінавай вадой, памазаць ёдынай і завязаць; гасяля даць цяляці выпіць двойчы ў дзень па палове шклянкі крэолінавай вады. Ёсьць так-жа проціў заразнай нястраўнасьці добрая шчапёнка, якая даецца здравым яшчэ цялятам, толькі што народжаным.

Прыкопка дзічкаў на зіму і пасадка іх вясной у пітомніку.

Два гады таму назад, у стацыі „Што і як рабіць з насеньнем дзічак“ („Самапомач“ за м-ц сьнежань 1935 г.) абяцаў я напісаць, што і як рабіць увосені наступнага году з вырасшымі за лета з гэтага насеньня дзічкамі. Раблю гэта толькі сягоння, бо былі на гэта паважныя і ад мяне незалежны прычыны.

У першай палове кастрычніка трэба на ўсіх дзічках абарваць лісьцё, бо само яно на здаровых дзічках, ды калі дзічкі растуць на добрай зямлі, да зімы не абсыпецца. Лісьцё абрываецца гэтак: адной рукой бярэцца дзічок за самы вяршок, а другой сасмргаваецца лісьцё зверху ўніз. Сасмргаваць лісьцё трэба асьцярожна, каб разам з лісьцём не пазьдзіраць і не пазадзіраць пупышак.

Абарваўшы лісьцё, адразу прыступаем да капаньня дзічак і сартаваньня іх. Капаць трэба ўважна, бо можна папсаваць карэньне. Найлепей гэта рабіць гэтак: з канца загоны, дзе растуць дзічкі, за дзесяць сантымэтраў ад першага папярэчнага раду дзічак капаем цераз увесь загон равок шырынёй і глыбінёй каля сарака сантымэтраў. Потым ставім лапату з другога процілежнага боку ад раўка, за першым дрэўкам, нагой націскаем лапату на ўсю даўжыню жалеза ў зямлю і паволі адхіляем ручку лапаты ў зад ад раўка, а дзічку з зямлёй выварачваем у роў. Так капаюцца дзічкі скора, лёгка і рэдка калі здарыцца скалечыць карані. Да капаньня дзічак ды і агулам да працы ў садоўніцтве лапаты мусяць быць вострыя.

Усьцерагчы цялё ад заразнай нястраўнасьці можна так-жа простым захаваньнем чыстаты ад самага ягонага нараджэньня, прыймаючы цялё зразу на чыстую вывараную тканіну і ні ў якім выпадку не дапускаючы, каб нованароджанае цялё з неагледжанай яшчэ пупавінай саткнулася з хляўным гноем. Каштуе гэта крыху хлопату, але ў аканчальным разрахунку аплатаецца. К. З.

Выкапаныя дзічкі ня можна доўга дзяржаць на сухім паветры, а трэба іх у больш пэўным месцы часова прыкапаць. Кажу „ў пэўным месцы“ ў тым сэнсе, што з няпэўнага часам „добрыя людзі“... „прыхінуць.“ Прыкопка часова робіцца так: капаецца маленькі равок, а то і проста бярэцца гатовая баразна, кладуцца пучкі дзічак карэньнямі ў глыбіню і зверху карэньне абсыпаецца зямлёй так, каб да карэньня не даходзіў сухі вецер і паміж карэньняў не сьвязаўся сонца. Няпрысыпанае зямлёй карэньне можа засохнуць, а гэта дрэўцам шкодзіць.

Скончыўшы капаньне дзічак, прыступаем да сартаваньня іх. Сартуем на чатыры сарты: першы сорт, другі, трэці і брак.

Месца да сартаваньня дзічак выбіраем зацішнае, зацененае, але віднае, найлепей дзе-небудзь пад страхой будыніны, не на ветры. Прыносім туды на раз больш дзічак і пачынаем сартаваць. Найперш адкідваем брак. У брак ідуць усе зусім крывыя дзічкі і тыя простыя, якія карэньне маюць пазадзіранае ўгару, пакручанае паміж сабой так, што без калецтва іх ня можна расплесьці, паабдзіраныя і пашчапаныя пры капаньні, з маленькімі і большымі гузкамі карэньневага рака.

Да першага, другога і трэцяга сорту адкладываем дзічкі бязумоўна простыя, здаровенькія і з добра разрослай сыстэмай карэньня. Усе тры сарты розьняцца паміж сабой пераважна таўсьцінэй у шыйцы караня і шыйкай пня.

Шыйкай караня называецца тое месца ў дрэўца, якое дзеліць дрэўца на часьці падземную і надземную, ці ясьней сказаць, граніца паміж пнём і каранём іх.

Дзічкі, якія маюць у шыйцы караня таўсьціню шэсьць і болей мілімэтраў, кладзём у першы сорт; дзічкі таўсьцінэй ад трох да шасьціх мілімэтраў — у другі сорт і ўсе цянейшыя ад трох мілімэтраў ідуць у трэці сорт.

У салідных цяперашняга часу гандлёвых пітомніках (школках) за добры матар’ял да шчапленьня лічацца толькі дзічкі першага і другога сорту, а трэці сорт разам з бракам паліцца. Я сам у сваім уласным пітомніку паступаю таксама. З заморанага ўшчэпу і найлепшы садоўнік ня выгадуе добрага дрэўца.

Трэці сорт дзічак, хоць яны маюць просьценькія пні і здаровыя карані, аднак забірае многа часу на перасадку і не заўсяды добра расьце. Перасаджываць трэці сорт дзічак будзе толькі той, хто мае іх мала, а часу многа.

Хто ня мае добрай управы (практыкі) адгадаць грубасьць шыйкі караня на пагляд, той няхай возьме кавалак дрэва і зробіць з яго дошчачку ў дваццаць пяць сантымэтраў даўжынэй, тры сантымэтры шырынэй і адзін сантымэтр угрубкі і на адным баку тоўсьціні на тры сантымэтры ад канца дошчачкі зробіць тры нарэзы, адзін ад другога на тры сантымэтры. Першы нарэз ад канца шырынэй дванаццаць мілімэтраў, другі нарэз — шэсьць мілімэтраў і трэці нарэз — тры мілімэтры. Глыбіня нарэзаў — самы шырокі — дванаццаць мілімэтраў, сярэдні — шэсьць мілімэтраў і астатні — тры мілімэтры.

Зрабіўшы такую мерку, садзімся каля адабраных добрых дзічак, бяром па аднаму дзічку ў рукі і прыкладываем ім у вырэзы ў дошчачцы. Калі дзічок тонкі, зьмесьціўся ў выразе шырынэй у тры мілімэтры — ідзе да трэцяга сорту; дзічок, які зьмесьціўся ў шасьці мілімэтровым выразе, ідзе ў другі сорт і ўсе дзічкі таўсьцейшыя ў шыйцы за шэсьць мілімэтраў ідуць у першы сорт. Кожны сорт кладзём асобна, каб не памяшаць паміж сабой. Пасартаваныя дзічкі вяжам саломеным вязьмом па сто штук, прывязываем да зьвязанага пучка памалёваную на жоўта ці бела маленькую таблічку на дроціку і напісываем на гэтай таблічцы назоў гатунку дзічак, напрыклад: яблыня, ігруша ці іншае і якога выбару (сарту) дзічкі, напр.: першага, другога ці трэцяга.

Пасартаваныя і павязаныя ў пучкі дзічкі ня трэба доўга дзяржаць на паветры, а чым скарэй прыкапаць іх часова такім-жа спосабам, як і першы раз прыкопвалі па выкапцы.

Як толькі скончым сартаваць дзічкі, сьпяшым прыкапаць іх на зіму. Прыкопка робіцца так. Найперш выбіраем месца, дзе не задзержываецца вада, найлепш на нязначным склоне, капаем там канаву давольнай даўжынёй, шырынёй да ста дваццаці сантымэтраў, глыбіні сорок пяць сантымэтраў, з роўным як стол дном. Бакі канавы мусяць быць абавязкава стацьцявыя. Пачынаем ка-

паньне канавы ад вышэйшага месца. Пачаткавы папярэчны бераг канавы павінен быць укосны.

Да верху выкапанай канавы падносім насамперш дзічкі першага сорту і пачынаем так самую прыкопку: клазем на ўкосны бераг канавы блізка адзін каля другога дзічкі так, каб яны чуюць датыкаліся карэньнямі дна, а вяршкі дзічак па сантымэтраў дзесяць — дваццаць каб былі відаць паверх канавы. Зложаны на бок канавы рад дзічак прысыпаем зямлёй і зямлю лёгка прыціскаем лапатай і на насыпаную ўкосна зямлю ставім новы і новы рады дзічак і кожны рад паасобку прысыпаем і заціскаем зямлёй.

Паміж кожнай тысяччу дзічак насыпаем вольны прамяжутах зямлі шырынёй сантымэтраў да дваццаціх. Робіцца гэта, каб магчы заўсёды палічыць, колькі маем дзічак. Прысыпаем зямлёй дрэўцы роўна з берагамі канавы.

Па сканчэнні прыкопкі першага сорту, прыкапываем другі, па другім трэці. Па канцох кожнага сорту забіваем у зямлю моцныя калкі, на гладка выгаблеваных і памалёваных баках гэтых калкоў надпісываем звычайным чорным алаўком назоў і сорт дзічак. Хімічным алаўком ня можна падпісываць ні таблічак ні калкоў, бо хімічная надпіс адвады распылаецца і хутка занікае.

Пры прыкапыванні дзічак трэба быць вельмі ўважным, каб не памяшаць гатункаў дзічкаў ігруш з яблынямі, ці наадварот, яблыні з ігрушамі, сьлівамі ці іншымі і сарты першы з другім ці трэцім.

Усе прыкопываемыя дзічкі трэба лічыць і адразу запісываць колькі іх, гдзе і які гатунак (сорт), і месца закопывання іх нанесці на самаручна зроблены плянік.

Канавы да (закопывання) капаем побач сябе гэтулькі, колькі іх нам трэба, адну недалёка ад другой.

Да прыкапаваных дзічак прывозім яловыя ці ялаўцовыя сырыя лапкі. Найперш драбнейшымі лапкамі запіхаем усе вольныя мясцы паміж торчачых вяршкоў прыкопаваных дзічак, а потым большымі лапкамі накрываем дзічкі зверху.

Робіцца гэта дзеля дзвёх прычын: каб мышы не загнездзіліся паміж каранёў і стволінаў дзічак і не паабгрызалі дзі-

Права бедных.

Як ведама, падаючы кагосьці ў суд у справе цывільнай трэба аплаціць судовыя кошты, высокасьць якіх залежа ад вартасці пачатай справы. Таксама трэба наперад аплачваць судовыя кошты ў справе карнай з прыватнага абвінавачаньня, г. зн. тады, калі абвінавачвае не пракурор і не паліцыя, але сам пакрыўджаны (напр. абраза, зьнеслаўленьне, пашкоджаньне чужой маемасьці, лёгкае пабіцьцё і г. д.) — той хто падае ў суд павінен палажыць 20 зл. залогу, калі справу мае разьбіраць Суд Гарэдзкі, і 50 зл. — калі ў першай інстанцыі мае разьбіраць справу Суд Акружны.

Ня кожны аднак, хто хацеў-бы судзіцца, мае чым палажыць належныя аплаты. Дзеля гэтага як у справах цывільных, так і ў працэсах карных з прыватнага абвінавачаньня асобы нямаючыя чым аплаціць судовых коштаў — могуць атрымаць г. зв. **права бедных** (*prawo ubogich*). Пры гэтым у справах карных з публічнага абвінавачаньня, г. зн. тады, калі абвінавачвае пракурор ці паліцыя, а ня сам пакрыўджаны — ніякіх аплатаў падчас працэсу аплачваць ня трэба; толькі па судовым прыгавары суд пастанаўляе, хто мае плаціць кошты, накладваючы іх на абвінавачанага, калі яго засудзілі; калі ж абвінавачаны быў апраўданы, дык судовыя кошты аплачвае казна.

Пагутарым тут спачатку аб праве бедных у справах цывільных (урэгульвана яна ў арт. 112—125 Код. Паст. Цыв.).

Прызнаньня права бедных можа дамагацца кожны поўналетні і поўнапраўны грамадзянін (—ка), каторы (—ая) сваю беднасьць даказа пасьведчаньнем публічнай улады (г. зн. на вёсцы — гміннай управы) аб ягоным (ейным) сямейным і маемасным стане і аб даходах. Аднак самае гэтае пасьведчаньне з гміны яшчэ ня ёсьць правам убогіх; ад

чак і каб у бязсьнежную ці маласьнежную зіму мароз не пашкодзіў дзічак.

Прыкрыўшы дзічкі лапкамі, нямаем больш з імі ніякай працы да самай вясны.

Іван Сікора.

(д. б.)

суду яшчэ залежа, ці можна прызнаць такое пасьведчаньне як довад сапраўднае беднасьці гэтай асобы, а тым самым і прызнаць ей права бедных.

Просьбу аб прызнаньне права бедных трэба падаваць у той суд, у якім справа мае разьбірацца, або ўжо разьбіраецца. Ішымі словамі — найлепш адразу ў *позве* (гэтак называецца просьба падаваная ў суд), апрача апісаньня ўсяе справы, прасіць суд каб прызнаў права бедных: да гэткай пазвы трэба далучыць успомненае пасьведчаньне аб беднасьці.

У разе няпрызнаньня права бедных суд закліча *повада* (гэтак называецца той, хто падае ў суд), каб заплаціў залог у працягу 7-мёх дзён, а калі не заплаце, дык суд верне пазву. Калі-ж суд права бедных прызнасьць, тады старана, якой гэта права прызнана, не аплачвае ані коштаў судовых, ані коштаў паступаньня, якія аплачвае за яго казна; а ў справах, якія ў першай інстанцыі разглядае Суд Акружны (нпр. справы, вартасьць якіх перавышае тысячу златаў), асоба, якой прызнана права бедных, мае права дамагацца, каб для яе быў вызначаны адвакат. Тады вызначаны судам адвакат выступае па старане асобы з правам бедных, вядзе ў ейным іменні справу бяз ніякай аплаты, а за правідовасьць сваіх чыннась-

цяў і за дбайлівасьць пры вядзеньні справы адказвае прад Адвакацкай Радай.

Падобна, як у справах цывільных, таксама і ў паступаньні карным у справах з прыватнага абвінавачаньня суд у пэўных выпадках можа прызнаць права бедных (пастанавы аб гэтым арт. 576 Код. Паст. Карн.).

Асобы, якім суд прызнаў права бедных, ня плацяць залічак і аплат — звальняюцца ад аплаты 20 зл. пры падаваньню ў Гарадзкі Суд справы карнай з прыватнага абвінавачаньня, і 50 зл. — пры падаваньні такой-жа справы ў Суд Акружны як 1-шую інстанцыю.

— Права бедных у паступаньні карным прызнае, суд на падставе пасьведчаньня публічнай улады (гміны) аб маемасным стане і аб даходах асобы, што стараецца аб прызнаньне ей права бедных, калі пасьведчаньне гэта прызнасьць як выстарчаючы довад беднасьці гэтай асобы. Прызнаньне права бедных у справе карнай звальняе так-жа ад аплатаў за цывільную пазву далучаную да акту абвінавачаньня (напр. у справе аб пабіцьцё — пакрыўджаны дамагаецца так-жа звароту коштаў свайго лячэньня), а так-жа ад аплатаў каўцыі (залогу) касацыйнай, калі справа падаецца ў Найвышэйшы Суд (Прыгавор Найвышэйшага Суду з дня 20.11.1931 г. № 4 К. 760/31).

„Zjedn.“

Гаспадарская хроніка

Абніжка працэнтаў ад укладаў. Паводле новага распараджэньня Міністра Скарбу, усе коопэрат. касы ашчаднасьці, якія маюць менш як 3 міл. ўкладаў, ад 1.1.38 г. будуць плаціць ад рахункаў бягучых 3 з паловай проц., ад укладаў *a vista* (на запатрэбаваньне) — 4 проц., ад укладаў з аднамесячным папярэджаньнем аб ўзяцьці назад — 4 з паловай проц., з трымесячным папярэджаньнем — 5 проц. Тыя-ж коопэратывы, якія маюць укладаў больш як 3 міл., будуць цяпер адпаведна плаціць 3, 3 адна чацьвертае, 3 адна чацьвертая, 4 і адна чацьвертая, і з папярэджаньнем 6 мес. — 4 з паловай проц.

Коні. для войска. У 1937 г. на абшары Віленскай Земляробскай Палаты вайсковая рэмонтная камісія закупіла: ў Віленшчыне 313 коняў за 236 тыс. зл., і ў Наваградчыне 205 коняў на суму 162 тыс. зл. Яшчэ дадаткова камісія мае выкупіць на гэтым-жа абшары 100 коняў.

Заводныя расы. Віленская Земляробская Палата надала права уважаць заводнай гадоўлю чорна-белых нізінных кароў і вялікіх белых англіцкіх сьвіней К. Вагнэра ў Вял.-Салечніках.

Аплаты за няпрызнаных бугаёў. Рада Віл. Земл. Палаты на паседжаньні 22.XI.37 г. пастанавіла браць адумысло-

выя гадавыя аплаты ў суме 50 зл. ад тых бугаёў, якіх камісія ня прызнала прыгоднымі да расплоду і якія не зважаючы на гэта ўсё-ж да расплоду ўжываюцца.

Закон аб надзоры над гадоўляй ужо ўводзіцца ў жыццё. Тымчасам на першы агонь маюць быць узяты гміны: Мёры і Леонполь—Браслаўскага пав.; Плісса — Дзісьненскага пав.; Вішнева й Жодзішкі — Вялейскага пав.; места Вільня; Дарэва — Баранавіцкага пав., Гавезна, Клецак, Грыцавічы, Сіняўка і Заастровічы — Нясвіскага пав.; Карэлічы, Пачапава, Райца, Кушалева і места Наваградак—Наваградзкага пав.

Колькі мы з'елі солі? Паводле падлічэнняў Гал. Стат. Бюра ва ўсёй Польшчы за першыя 10 месяцаў 1937 г. было спажыта 339 тыс. тоннаў (тонна мае 1.000 клг.) солі, у гэтым на т. зв. усходніх ваяводзтвах (Віленшчына, Наваградчына, Палесьсе, Валынь) 44 тыс. тоннаў.

Італія бяз тлушчу. У Італіі выйшаў загад, каб усякі зьвярыны тлушч (сала) быў па забіцці жывёлы заразжа аддаваны ўрадавым вэтэрынарам, якія далей аддаюць яго ў фабрыкі ваеннага аружжа на прыгатаваньне гліцэрыны і г. п.

Прыгатаўляецца закон аб непадзельнасьці гаспадарак у Польшчы. У сваім часе быў ужо зложаны ў Сойме праект, да якога анагдай (15.XII 37) дадаў папраўкі Саюз Земл. Палатаў і Арганізацый.

Аб несаюзных коопэратывах вяліся нарады Дзярж. Коопэр. Рады на паседжаньні 17.XII.37 г. Сьцьверджана было, што ў Польшчы ёсьць яшчэ 5.969 несаюзных („дзікіх“) коопэратываў. Рада ўпаважніла старшыню д-ра Цалко-сінскага робіць на гэтыя коопэратывы націск, каб яны ўліліся ў адпаведныя саюзы. Пастаноўлена пры гэтым было, што ад 1 красавіка 1938 часапіс „Spółnota Prasy“ перастае быць месцам для абвестак несаюзных коопэратываў. Новага часапісу Рада аднак яшчэ ня выначыла.

Цэны ў Вільні

Збожжа 13.1.37 за 100 клг.

Жыта	21.50—22.75
Пшаніца	27.00—28.50
Ячмень	27.00—28.50
Авёс	19.50—21.75
Грачыха	17.75—18.25
Мука пшанічная	23.00—44.00
Мука жытняя	24.00—35.00
Мука жытняя разовая	24.00—24.00
Мука бульбяная	31.50—32.50
Вотрубы пшанічныя	15.00—15.75
Вотрубы жытнія	13.75—14.50
Віка	19.50—20.50
Лубін сіні	14.00—14.50
Семя лянное в. 90%	44.50—45.00
Лён трапаны, Валожа (1.000 к.)	1530—1570
Лён трапаны, Гародзей	1900—1940
Лён трапаны Трабы	1540—1570
Лён трапаны, Мёры	1450—1490
Лён часаны Гародзей	2080—2120
Кудзеля Гародзейская	1580—1620

Малочнае, 12.1.38 за 1 кіл.

Масла найлепшае, гурт	—3.20
„ „ дэталі	—3.50
Масла сталовае гурт	—2.70
„ „ дэталі	—3.00
„ соленае, гурт	—3.10
„ „ дэталі	—3.40
Сыры, за хлг.	
Эмэнталь чырвоны гурт	—2.40
„ „ „ дэталі	—2.80
„ „ жоўты, гурт	—2.20
„ „ „ дэталі	—2.50
літоўскі гурт	—2.00
„ „ „ дэталі	—2.30
Яйкі ў гурце за капю	9.00—9.90
„ ў дэталю за штуку	16—18 гр.

Усякую беларускую кніжку, часапіс, календар, ноты найтаней і найхутчэй дастаўляе

Беларуская Кнігарня „ПАГОНЯ“

Вільня (Wilno), Завальная 1—2.

Заказы з правінцыі выконваюцца па атрыманыя ўсе вартасці або „z zaliczeniem“ па атрыманыя прынамся аднае траціны вартасці

Каталёй высялаюцца бясплатна.

У справе недаручання „Самапомачы.“

Апошнім часам узноў заплавілі нашу рэдакцыю жалбы падпішчыкаў на тое, што яны хоць і аплацілі падпіску на часопіс, то аднак не акуратна, а часам і зусім яго не атрымліваюць. Рэдакцыі іншых беларускіх газет наракаюць на гэта таксама, а дагэтуляшнія скаргі ў адпаведных установах тымчасам памаглі ня шмат. Ня ведаем, як гэта справа прадстаўляецца ў рэдакцыях напр. польскіх, але хто ведае, ці ня праўду кажуць тыя, што гэту справу трэба было-б назваць „хваробай беларускай.“ Мы гэтага ня цвёрдзім. Кажам аднак, што тут нехта ня-злоўлены і непакараны шкодзіць і яго трэба знайсці. Ляжыць гэта ў супольным інтарэсе кожнага часопісу, а тым-больш самых чытачоў. Таму працаваць тут трэба супольна. Як?

1. Кожны падпішчык дамагаецца выпісанага часопісу на сваей пошце.

2. Калі часопісу ў звычайным часе няма, дык трэба аб гэтым на тэй-жа пошце складаць рэкламацыі ці йнакш кажучы — паўторныя дамаганні. Сэнс і выгада такіх рэкламацыяў у тым, што пакрыўджаны пры ейнай помачы бясплатна паведамляе рэдакцыю аб сваей шкодзе, а рэдакцыя мае права тады выслать бясплатна жаданы нумар газеты.

3. Рэкламацыя гэта звычайны кусок чыстай белай паперы, фармату звычайнай паштоўкі. На адным баку такой паперы ўверсе пішыцца „*Reklamacja gazetowa*“, і адрэс часопісу, напр. Red. „*Samapomacz*“

Wilno

Zawalnia 1.

На другім баку пішыцца: толькі гэта:

Не атрымаў №№..... (тут напісаць якіх нумароў ці за які месяц) „Самапомачы“ і подпіс.

Больш нічога пісаць ня можна. Гэткую рэкламацыю кожная пошта мусіць прыняць і пераслаць у паказаную рэдакцыю, якая спраўдзіўшы, ці такі нумар быў ужо высланы, і ці падпішчык мае аплачэную падпіску, неадкладна жаданы нумар высылае.

4. Рэкламацыю такую пошта прыняць мусіць. А калі-б прыймаць нехацела, дык тады трэба пайсці на пошту з рэкламацыяй не самому толькі, а з двума сьведкамі і ў іхняй прысутнасці зажадаць прыняцця рэкламацыі. Калі-ж бы так здарылася, што і гэта не памагло, тады трэба ўпісным (polesonym) пісьмом аб усім паведаміць адпаведную рэдакцыю і падаць сьведкаў, тады толькі рэдакцыя можа пачаць адпаведныя крокі.

Але надужыцьці здараюцца найчасьцей не на пошце, а паміж поштай і падпішчыкам. У такім выпадку ёсць тры рады:

1. з пошты браць газету толькі асабіста, або праз чалавека зусім пэўнага,

2. сачыць за людзьмі, якія здыймаць з пошты газету і

3. калі ўжо іншага выхаду няма, дык наймаць на пошце скрынку.

Гэта найчасьцейшыя выпадкі надужыцьцяў, якія аднак здараюцца наўперад там, дзе самі падпішчыкі ня вельмі стаяць за сваё дабро. А гэта — проста сорам.

Дык усе пільна сачэце за сваім добром, а тады і злыдні будуць баяцца яго чапаць!

„Самапомач“ выходзіць раз на месяц

ПАДПІСКА на „Самапомач“: на год — 3 зл. Асобны нумар 30 грашоў. Пры выпісваньні на адзін адрэ прынамся 5-цёх экзэмпляроў — па 2 зл. за нумар на цэлы год (за 5 штук 10 зл., а за 10 шт. — 15 зл.). Цэны абвештак паводле ўмовы. Грошы перасылаць „разрахунковым пераказам“ на картотэку № 40. Усякія пісьмы адрэсавальце ў рэдакцыю: Вільня, Завальная 1.

Рэдакцыя адчынена ад гадз. 13 да 15.

Рэдактар Інж. А. КЛІМОВІЧ.

Выдавец: „БЕЛПРЭС“

Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны ў Вільні: Завальная 1.

